

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
МБФ «Міжнародний фонд досліджень освітньої політики»
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
Факультет Artes Liberales Варшавського університету
Громадська організація «Інноваційний університет»

Збірник матеріалів
III Міжнародної конференції

«МОДЕЛІ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ТА МІЖГАЛУЗЕВИХ ОСВІТНІХ ТА
ОСВІТНЬО-НАУКОВИХ ПРОГРАМ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ:
ВИКЛИКИ ТА ВАРІАНТИ ВПРОВАДЖЕННЯ»

8-9 вересня 2023 року

ОДЕСА 2023

«Моделі міждисциплінарних та міжгалузевих освітніх та освітньо-наукових програм в умовах військового стану: виклики та варіанти впровадження»: [Текст]: Зб. матер. III міжнар. конф. (Одеса, 8-9 вересня 2023 р.) / Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. – Одеса, 2023. – 180 с.

У збірнику представлені статті, присвячені аналізу кращих міжнародних та вітчизняних практик створення та реалізації міждисциплінарних, крос- та трансдисциплінарних освітніх та освітньо-наукових програм. В Україні в цьому напрямі в ще багато білих плям, починаючи від адаптації законодавчо-нормативної бази до практичної розробки та імплементації відповідних програм в освітній процес і підготовки висококваліфікованих фахівців, готових до здійснення та впровадження міждисциплінарних та міжгалузевих освітніх та освітньо-наукових програм.

Для науковців, науково-педагогічних працівників, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів та широкого кола читачів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ: професор, ректор ОНУ імені І. І. Мечникова В. Труба; професор, президент Міжнародного фонду досліджень освітньої політики Т. Фініков; професор, декан факультету Artes Liberales Варшавського університету Р. Сухарський; професор факультету міжнародних відносин та політичних наук Ягеллонського університету Б. Шляхта; професор, голова Громадської організації «Інноваційний університет» О. Ващук; професор, декан геолого-географічного факультету ОНУ імені І. І. Мечникова В. Яворська; професор, виконуюча обов'язки декана економіко-правового факультету ОНУ імені І. І. Мечникова Л. Токарчук; професор, ректор Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка Б. Буяк; професор, проректор з навчально-методичної роботи Тернопільського національного педагогічного університету імені В. Гнатюка І. Гевко; професор, завідувач кафедри прикладної лінгвістики Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки І. Біскуб; професор, завідувач кафедри математики Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди О. Жерновникова; професор, завідувач кафедрою програмного забезпечення комп'ютерних систем Національного технічного університету «Дніпровська політехніка» І. Удовик; доцент кафедри економічної та соціальної географії і туризму ОНУ імені І. І. Мечникова В. Сич; доцент кафедри економічної та соціальної географії і туризму ОНУ імені І. І. Мечникова К. Коломієць.

Рекомендовано до друку Вченою радою Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (протокол № 3 від 24 жовтня 2023 року).

ЗМІСТ

<i>М. В. Адобовська, К. В. Сидорук</i> ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ ДРУГОГО (МАГІСТЕРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ОСНОВІ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ПІДХОДУ	5
<i>А. О. Буяновський, В. І. Тригуб, М. В. Адобовська</i> МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ОСВІТНЯ ПРОГРАМА «ГРУНТОЗНАВСТВО ТА ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ» В НАУКАХ ПРО ЗЕМЛЮ	9
<i>А. В. Безух</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРАКТИЧНИХ НАВИКІВ ПРОГРАМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	12
<i>О. П. Ващук</i> НАУКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ, ПОДОЛАННЯ	15
<i>Г. В. Вихованець</i> ПРО РОЗВИТОК БОЛОВИГО МОРОЛОІТОГЕНЕЗУ НА ПІЩАНИХ УЗБЕРЕЖЖЯХ МОРІВ.....	20
<i>І. В. Гевко, О. Б. Яцик</i> ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ПРОВІДНА ТЕНДЕНЦІЯ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА ТА ОСВІТИ: СУТНІСТЬ, ЕВОЛЮЦІЯ ТА ГЕНЕЗИС	26
<i>Гевко Т. І.</i> УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МУЛЬТИПАРАДИГМОВОГО ПРОГРАМУВАННЯ	30
<i>О. С. Гринькевич, О. М. Вільчинська, О. Р. Марець</i> ЧИ Є МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ КОНКУРЕНТНОЮ ПЕРЕВАГОЮ? ПЕРЕВІРКА ГІПОТЕЗИ НА ОСНОВІ ПРІОРИТЕТІВ І МОТИВАЦІЙНИХ ЛИСТІВ АБІТУРІЄНТІВ.....	35
<i>О. І. Гуренко</i> ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ПІДХОДУ ДО РОЗРОБКИ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ: КЕЙС БЕРДЯНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ	40
<i>О. А. Дороніна, О. С. Трегубов</i> МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НА РИНКУ ПРАЦІ.....	44
<i>Т. І. Єгорова-Гудкова</i> ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД В ОСВІТІ ЯК СТРАТЕГІЧНЕ ПІДГРУНТЯ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ТА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ...	49
<i>М. О. Єлісеєва, С. Я. Касян</i> ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ЧАС.....	57
<i>О. А. Жерновникова, О. А. Чорноус</i> МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МАТЕМАТИКИ НА ЗАСАДАХ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ПІДХОДУ	61
<i>С. В. Ільків, А. О. Яцик</i> ЕЛЕКТРОННІ ОСВІТНІ РЕСУРСИ ЯК ЗАСОБИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	65
<i>М. А. Кіріліна</i> СИСТЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ: СТРАТЕГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ.....	70
<i>Д. І. Клубко</i> ВИКОРИСТАННЯ ІОТ ДЛЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ	73
<i>А. В. Колісник, Т. А. Сафранов, А. В. Чугай</i> УРАХУВАННЯ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ ПРИ ФОРМУВАННІ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ-ЕКОЛОГІВ	75
<i>К. В. Коломієць</i> АНАЛІЗ КВАЛІМЕТРИЧНИХ МЕТОДІВ ДЛЯ ОЦІНЮВАННЯ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ	79
<i>В. Корсун</i> МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У ВИКОРИСТАННІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ	82
<i>С. Б. Куделіна, О. І. Ніколаєва, О. О. Врядник</i> ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ БАЛЬНЕОЛОГІЧНИХ РЕСУРСІВ	85

<i>А. В. Мельник, Н. В. Мельник</i> ДОМІНАНТНІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ	90
<i>Л. В. Орган, В. В. Неведюк</i> ПРО ОСОБЛИВОСТІ АНТРОПОГЕННОГО РЕЛЬЄФУ НА МОРСЬКОМУ УЗБЕРЕЖЖІ	93
<i>В. А. Остра</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	98
<i>О. Г. Пархоменко, С. Б. Куделіна</i> ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ	101
<i>О. В. Петлюк</i> МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	104
<i>О. І. Потанчук</i> ТЕНДЕНЦІЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	108
<i>Т. В. Сіткар</i> OSINT В СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ: РОЗВІДКА ТА АНАЛІЗ ІНФОРМАЦІЇ.....	110
<i>В. А. Сич, Є. М. Сальников</i> МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ РЕСУРСНОЇ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМАТИКИ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	113
<i>Б. В. Струганець, Д. Ландяк</i> ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ ЗАСОБАМИ SMART ТЕХНОЛОГІЙ	117
<i>Б. В. Струганець, М. Ландяк</i> ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ	124
<i>Се Сяонань</i> ПІДГОТОВКА ВИКЛАДАЧІВ ВОКАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ	131
<i>Ю. П. Франко, В. І. Рак, М. Ю. Франко</i> НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗРОБКИ ЦИФРОВОГО ОСВІТНЬОГО КОНТЕНТУ УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	138
<i>Ю.П. Франко, Т.О. Кирчей, Ю.І. Кушнір</i> ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ WEB-СИСТЕМ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИМОГ	142
<i>Ву Хунвей</i> ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В ГАЛУЗІ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	148
<i>О. С. Чубрей</i> ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	152
<i>А. М. Шашеро, Н. М. Гніпа</i> СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПРИМОРСЬКОЇ СМУГИ».....	156
<i>Ю. Д. Шуйський, О. О. Стоян</i> ПОХОДЖЕННЯ ТИЛГУЛЬСЬКОГО ЛИМАНУ, СОЛОНІСТЬ ТА КАЛАМУТНІСТЬ ЙОГО ВОДИ.....	161
<i>В. В. Яворська, Л. Ю. Буяновська</i> ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ГЕОДЕМОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	169
<i>О. Б. Ящик, О. О. Олійник</i> СТРУКТУРА ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ	173

запасів визначаються причини віднесення їх до цієї категорії (економічні, технологічні, гідрологічні або інші).

- Промислове значення яких не визначено – запаси, на базі яких проведена тільки початкова геолого-економічна оцінка з використанням припустимих технологічних та техніко-економічних вихідних даних [3].

Отже, вся сукупність бальнеологічних ресурсів поділяється на мінеральні води та лікувальні грязі, що в свою чергу класифікуються за різними ознаками. Це дозволяє точніше з'ясувати природу і призначення кожного з видів, типів чи класів бальнеологічних ресурсів.

Список використаних джерел: 1. Туристичне краєзнавство: навч. посіб./ За ред. проф. Ф.Д. Заставного. – К.: Знання, 2006.— 575 с. 2. Федорченко В.К. Історія туризму в Україні: Навч. посіб./В.К. Федорченко, Т.А. Дьорова – К.: Вища шк., 2002. – 195 с. 3. Федунь О.О. Бальнеологічні ресурси Передкарпаття: сучасний стан, перспективи використання та охорона : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук: спец. 11.00.11 «Конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів»/ О.О.Федунь.— Львів, 1999. – 31с. 4. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія. Навчальний посібник. / Н.В.Фоменко. – К.:Центр навчальної літератури, 2007.— 312с. 5. Шаблій О. Основи загальної суспільної географії / О. Шаблій. – Л.: ЛНІ, 2003. – 443 с.

УДК 37.02

А. В. Мельник
avmelnyk@ukr.net

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

Н. В. Мельник
nadiia.v.melnyk@pnu.edu.ua

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ДОМІНАНТНІ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Сучасні реалії підготовки конкурентоспроможного фахівця диктують необхідність виходити за рамки усталених методів проведення навчання, адже домінантними формами організації навчального процесу поруч з лекційними заняттями виступають комбіновані семінари-практикуми, що дають можливість збагатити і закріпити теоретичні знання здобувачів, розвивають їхню творчу активність, верифікувати ідеї на основі власної аперцепції, допомагають набути практичних навичок з предметної області.

Збалансований підхід до формування завдань у розрізі семінарських занять дає можливість у повній мірі досягнути навчальний контент та

забезпечити холістичний підхід навчального процесу та досягнути поставлених цілей шляхом взаємного обміну думками, аналізу змодельованих ситуацій, розвитку критичного мислення на проблеми та підходи в сфері обслуговування, а також шляхом практичного застосування теоретичних знань у ході розв'язання кейсів та ситуативних завдань з подальшим умінням подачі інформації завдяки розвитку навичок публічного виступу.

Під час організації навчального процесу майбутніх фахівців сфери обслуговування виконання завдань окремих семінарів доречно замінити на розв'язання кейсів, які розробляються відповідно до тематики занять. Адже використання кейсів може стимулювати інтерес та мотивацію здобувачів до вивчення освітніх компонентів, допомагає набути соціально-комунікативних навичок (soft skills), розвинути навички самостійності та впевненості у прийнятті рішень.

Однією з активних форм навчання в контексті нової парадигми освіти є використання інтерактивного навчання, під час якого всі учасники навчального процесу взаємодіють між собою, обмінюються інформацією, спільно вирішують проблеми, моделюють ситуації, оцінюють дії колег і свою власну поведінку, занурюються в реальну атмосферу ділового співробітництва з розв'язання низки проблем відповідно до їх інтересів, потреб і запитів. Такі кейси розраховані на роботу в невеликих групах (по 3-4 особи в кожній) та передбачають аналіз та обговорення переваг і недоліків використання інтерактивних методів навчання при викладанні дисциплін сфери обслуговування. Акцентуємо також увагу на важливості обрання та обґрунтування доцільності застосування однієї з форм групової навчальної діяльності, роботи в малих групах у розрізі конкретної навчальної дисципліни («Коло ідей», «Синтез думок», «Пошук інформації», «Спільний проект», «Акваріум» тощо) з наданням можливості вибору кожним здобувачем окремої форми групової діяльності для аналізу. Для візуалізації та структурування навчального контенту конкретної теми професійно-орієнтованої дисципліни доцільно створювати інтелект-карту Mind map, використовуючи шаблони MindMister.

Оцінити та проаналізувати роль різних педагогічних технологій, що застосовуються при навчанні студентів фахових дисциплін у галузі сфери обслуговування дозволяють інноваційні педагогічні технології активізації навчального процесу (скрайбінг, гейміфікація, flipped classroom, цифрові

інструменти Google: Kahoot, Wordwall, WordArt, Mentimeter, дошка Miro тощо).

У контексті використання сучасних педагогічних технологій в освітньому процесі підготовки фахівців сфери обслуговування доцільно використовувати форму диспуту (наприклад: висловити свої думки стосовно філософського вислову – «Доводиться бігти з усіх ніг, щоб тільки залишитись на одному місці») з метою окреслення найефективніших підходів та розробки рекомендацій щодо покращення навчального процесу.

Одним з генеруючих чинників критичного мислення, орієнтування в інформаційному просторі та розвитку пізнавальних, творчих здібностей здобувачів є освітня технологія метод проєктів. На прикладі конкретних тем та навчальних дисциплін важливо продемонструвати доцільність використання такого активного методу навчання, як метод проєктів у освітньому процесі, де також у нагоді стане роз'яснення феномену TED-лекцій, досвіду їхньої трансформації в освітній практиці та використання методу інформаційного скринінгу.

Домінантні форми організації навчального процесу, враховуючи принципи студентоцентрованого підходу, в розрізі окремих етапів розв'язання кейсів можуть бути диференційовані відповідно до контингенту здобувачів, їхніх індивідуальних особливостей та здібностей, рівня знань, а також індивідуальних запитів.

Важливою вимогою сучасного освітнього процесу являється валідна та релевантна оцінка та врахування результатів виконання самостійної/індивідуальної роботи здобувачів при загальному підсумковому оцінюванні здобувачів. В умовах терціаризації суспільного розвитку самостійна робота здобувача набуває особливого значення. Вона передбачає розвиток особистих soft навичок, на кшталт, тайм менеджмент, планування роботи, самоконтроль та самооцінка, лідерство, розвиток емоційного інтелекту, навичок комунікації, роботи в команді, які досягаються через опанування он-лайн курсів, вебінарів, тренінгів, форумів, майстер-класів. тощо. Вони є конкурентною перевагою та ключовими тригерами для успішного виконання завдань у подальшій професійній діяльності в сфері обслуговування.

Список використаних джерел: 1. Дяченко-Богун М. Активні методи навчання у вищому навчальному закладі. Витоки педагогічної майстерності. 2014. Випуск 14. С. 74-79. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/4444/1/Djachenko.pdf>. 2. Ділові ігри як засіб формування професійно значущих якостей майбутніх молодших спеціалістів закладів ресторанного господарства. Бібліотека методичних матеріалів. URL:

<https://vseosvita.ua/library/embed/010038um-b77a.doc.html>. 3. *Кашинська О.Є. Впровадження в процес викладання дисципліни «Організація готельного господарства» технологій ситуативного моделювання. Вісник Луганського національного Університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Педагогічні науки. Частина I. 2011. №14 (225). С.106-112. URL: <https://infotour.in.ua/kashynska2.htm>.* 2. 4. *Лобур М.С. Ділові ігри як засіб формування професійно значущих якостей майбутніх молодших спеціалістів сфери харчування. Проблеми освіти. К., 2005. № 41. С. 193 – 198.* 5. *Методичні вказівки до ділової гри «Моделювання організаційнообслуговуючих систем в закладах ресторанного господарства готельних, курортних і туристських комплексів» з дисципліни «Технологія ресторанних послуг» (для студентів 3 курсу всіх форм навчання напряму підготовки 0504 «Туризм»). Укл.: к.т.н., доц. Усіна А.І., к.т.н., доц. Давидова О.Ю., Сегеда І.В. Харків: ХНАМГ, 2009. 36 с. URL: <https://core.ac.uk/download/11320441.pdf>.* 6. *Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навч.-метод. посіб. НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. : ВД «ЕКМО», 2011. 324 с.*

УДК 551.4 + 551.417

Л. В. Орган

ст. викладач,

В. В. Неведюк

майстер Лаб. ГІС,

E-mail: physgeo_onu@ukr.net

Одеський національний університет Імені І.І. Мечникова

м. Одеса, Україна

ПРО ОСОБЛИВОСТІ АНТРОПОГЕННОГО РЕЛЬЄФУ НА МОРСЬКОМУ УЗБЕРЕЖЖІ

Вже багато років дослідники-географи цікавляться наслідками впливу природокористування на формування штучного рельєфу та стан природних ресурсів [1]. Але дослідники наводили дуже мало матеріалів досліджень в межах морських узбережжів на підставі теорії геоморфології та берегознавства. Лише наприкінці 80-х років ХХ ст. з'являються перші фундаментальні монографії за авторством Н.А. Айбулатова, Ю.В. Артюхіна, О.В. Басса, В.І. Буданова, Г.В. Вихованець, В.П. Палієнко, Є.Т. Палієнка, Ю.Д. Шуйського та ін. Серед перших таких робіт в Україні була монографія Ю.Д. Шуйського та Г.В. Вихованець [7]. Антропогенний тиск на природу узбережжів підвищувався, і тому сьогодні великої актуальності набув напрямок антропоморфогенезу, з метою розробки загальної теорії антропогенної геоморфології на репрезентативному прикладі узбережжів України [5]. Ця робота стала першою в Україні, що була присвяченою названому напрямку, вона оцінюється як важливе досягнення кафедри